

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 1.

ZATERDAG 3 JANUARI 1920.

Foto C. Steenbergh.

HET VAN LOOSEN-HUIS TE ENKHUIZEN. SCHOORSTEEN IN DEN SALON.

Aan onze abonné's!

Eenige weken geleden hebben wij in een prospectus de verwachting te kennen gegeven, dat met den nieuwen jaargang de abonnementsprijs van dit blad niet verhoogd behoefde te worden. Tot ons leedwezen zijn echter de prijzen, vooral van drukken, dermate gestegen, en nog wel terwijl dit nummer al voor de pers gereed was, dat wij voor de keuze geplaatst zijn de uitgave te staken of den prijs te verhoogen. Wij kozen het laatste in de hoop, dat onze abonné's ons mooie blad genoeg waardeeren om het trouw te blijven. Wij moeten den abonnementsprijs ingaande met dit eerste nummer van den jaargang 1920, stellen op f 17.50 per jaar; fr. p. p. f 19.—; voor Indië en het buitenland f 22.50.

DE UITGEVERS.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (I), NAAR HET ENGELSCH VAN H. DE VERE STACPOLE.	BLZ. 2
HET VAN LOOSEN-HUIS TE ENKHUIZEN, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. I, 4—7
MATIG EN MAK TOERISME, DOOR E. VAN LIETH DE JEUDE.	BLZ. 7
DE STRANDPLEVIER, DOOR J. VIJVERBERG, GEÏLL.	8
AGAVE AMERICANA, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD.	9
ROME, DE STAD DER PALEIZEN, DOOR MAURITS WAGENVOORT, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 10—11
HET SLOT VAN COMPIÈGNE, GEÏLL.	BLZ. 12
VERBETERING.	12

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK I.

DE VROUW OP HET STRAND.

HOOFDSTUK I.

DE „PRESIDENT GIRLING”.

DE dageraad brak aan over de Japansche Zee, een dageraad, wolkenloos en volmaakt, en uit het oosten woei een zuchtje warme, vochtige wind, een landwind, die de geuren van alle bloemen der Provincie Hondo met zich voerde.

De laatste morgennevelen waren opgetrokken, en aan stuurboordzij lag de kust van Japan: laag land, duizenden kleine heuvels, en daarachter de Asama Sama bergen met kartels van goud en vuur.

Op het dek van de „President Girling” stond kapitein Benedikt Grondaal met den hoofdingenieur van den kabel Pall Jakob Briem. Zij wisselden geen enkel woord, verdiept als zij waren in de beschouwing van de kust, den gloed der stralende heuvelen, en het visschen der trage meeuwen die krijschten tijdens hun vangst, het eenige geluid uit deze wereld van zee en zonsopgang.

De „President Girling” behoorde aan de Fransch-Deensche Telegraaf-Maatschappij. Zeven maanden geleden was haar bemanning te Kopenhagen aangemonsterd en sedert dien tijd had zij tienduizend zeemijlen afgelegd, de vreemdsoortigste plaatsen aandoend bij de uitvoering van haar werk: het leggen en herstellen van diep-zee kabels.

De fabrieken der Fransch-Deensche Telegraaf-maatschappij te Kopenhagen zijn bijna even groot als die van Henly te Silvertown. Zij vervaardigen diep-zee kabels, regenjassen, eigenlijk bijna alles wat van rubber kan worden gemaakt. Met Fransch geld en Deensche zeevaartkunde en energie is het hun gelukt zich een plaats te veroveren op het gebied van diep-zee kabels, hoe een plaats te veroveren op het gebied van diep-zee kabels, hoe wel zij nooit mogen hopen de Engelschen voorbij te streven in deze zoo ingewikkelde industrie der zeeën.

De „President Girling” kwam, na een gebroken kabel op Portugeesch Timor te hebben hersteld, naar Tonkin, om daar voor het Fransche gouvernement een korten rivierkabel te leggen. Terwijl zij zich daar bevond, riep Japan haar hulp in voor het repareren van een kabel tusschen het schiereiland Noto en een eiland dat tot basis der Japansche zeemacht dient, en honderd vijftig mijlen westelijk ervan ligt.

De „President Girling” had zeven jaar geleden dezen kabel gelegd en wanneer zulks geschiedt, maken de hydrographen van het schip een zeekaart waarop het kabelspoor staat aangegeven. Als deze dus door het een of ander breekt, kunnen de electro-ingenieurs van de kust af de juiste plaats van den breuk bepalen.

Toen dus het telegram te Tonkin aankwam, had Amundsen, de van den breuk in den kabel beschrijvende, had Amundsen, de hydrograaf van de „President Girling”, niets anders te doen als zijn kaart op te slaan en zijn vinger op de juiste plek te leggen om te weten waar men voor den kabel zou moeten visschen om hem te herstellen.

Zij naderden nu de „plaats”, den voorsteven schuin naar het land gericht. De keukendampen die met het briesje medekwamen, verrieden dat de kabelmannen bezig waren hun ontbijt te nuttigen, terwijl van het achterschip een geluid kwam als van een groote naaimachine, een teken dat het Kelvin diep-zeelood omhoog werd gedraaid. Voor de brug bij den boeg versperde de stoomkraan het dek, en Jurgensen, de lierman, die haar bediende, was bezig haar toilet te maken, een oliekan in de eene en een dot poetskatoen in de andere hand houdend; nu smeerde hij krukken en zuigerstangen, dan weer probeerde hij de tappen waardoor de stoom van de hoofdketels ging, en dieden grooten trommel waar het dreggetouw om was gewonden, zou doen draaien. Roodgeschilderde boeien, allen genummerd en van een pijp en holte voorzien voor lamp- en vlaggestok, gaven kleur aan het dek; en nu, terwijl kapitein Grondaal en de hoofd-ingenieur van den kabel de naderende kust beschouwden, zagen zij Johanson, de ploegbaas van de kabelmannen, over het dek gaan, terwijl hij van zijn ontbijt komend, den mond afveegde aan zijn mouw.

Hij was zes voet lang; een reusachtige gestalte met grijs-achtig krullend haar, waarmede de wind speelde, toen hij zijn plaats op den boeg innam, de kust in oogenschouw nam en daarna den blik liet gaan over de machines, dreggetouwen, dreggen en de boeien. De kust was nu zichtbaar op slechts drie mijlen afstand, en ofschoon de oppervlakte der zee glad was als een spiegel, was er een breede strook branding, welke schuimend tegen de rotsen van de verre kust te pletter sloeg. Briem die een verrekijker uit het foudraal had genomen, keek er een oogenblik door en gaf hem toen aan Grondaal.

Hij had de kabelhut in het oog gekregen waarbij het uiteinde van den kabel op een zandigen strook van de kust eenige mijlen verder aan land kwam. Toen keerde hij zich om, daalde den ladder af naar het grootdek en ging naar het kabeldek.

Dit was eene plaats, zoo groot en luchtig als een balzaal, voorzien van groote wijdopenstaande poorten, waar de wind door woei, zonder echter ooit de lucht van touw, teer en kabels te verdrijven.

De kabelmannen, twaalf in getal, hielden zich onledig met het nazien der dreggetouwen, dreggen, en boegseerlijnen, om den kabel te stoppen, de ankers voor de boeien na te zien en die honderden noodzakelijke kleinigheden te verrichten, die niet te scheiden zijn van het ingewikkeldste werk ter wereld.

De kabelmannen waren geheel van de bemanning gescheiden en huisden afzonderlijk van deze. Het waren allen IJslanders en Denen, uitstekende zeelieden en voor het grootste deel visschers.

Na Johanson de voorman, kwam als hun leider, Erik Ericsson, ruim, zes voet lang, blond, knap van uiterlijk als een Viking, met het oog van een havik wanneer het de verre afstanden op zee mat, maar menscheijk en blauw wanneer het op een vrouw rustte.

Na Ericsson kwam Jonass Magnuss, middelmatig van gestalte, donker, met iets fanatieks over zich en die, zooals de meeste IJslanders, geheel opging in politiek en poëzie.

Hij en Ericsson waren gezworen kameraden, vormden een vreemdsoortig paar dat menigmaal ruzie had, maar waarvan de een den ander toch niet kon missen.

Als het noodlot dramatisch is, verbindt het dikwijls twee zoo uiteenlopende karakters als deze twee.

Zelfs in hun dwaasheden verschilden zij van elkaâr, want de meisjes maakten Ericsson's lievelingsvermaak uit en voor Magnuss was dit de drank.

Toen Briem hem op zijn inspectie voorbijkwam, hadden Magnuss en Ericsson juist het werk dat zij onderhanden hadden, afgemaakt.

Nauwelijks was hij hen voorbij, of het zwakke geluid van de telegraafbel uit de machinekamer werd gevolgd door het langzamer werken der machines, die daarna stopten.

De twee mannen begaven zich naar een der open poorten aan stuurboordzij en keken over de gloeiende zee naar de kust.

„Dit is de plek”, sprak Magnuss. „Ik was hier zeven jaar geleden toen wij den kabel legden; dáár is de kust waar het uiteinde aan land komt; tusschen die kleine heuvels liggen allemaal dorpjes, en hier dichtbij de kust is een dorp waar de mannen al het vrouwenwerk doen de vrouwen dat van de mannen.” Hij boog zich wat voorover en spuwde door de poort in zee.

„Hoe bedoel je dat?” zei Ericsson.

„Ik bedoel wat ik zeg”, antwoordde Magnuss. Nog een andere man was bij hen komen staan, om door de poort te kijken, want er was op dit oogenblik niets bijzonders voor hen te doen, omdat er voorloopige peilingen werden gedaan.

„De mannen blijven thuis om op de kinderen te passen, te koken en te wasschen, en de vrouwen gaan op de vischvangst; zij duiken voornamelijk naar schelpdieren”.

„Het zijn de mooiste en sterkste vrouwen die ik ooit heb gezien tot dusverre”.

„Bliksems ja en wanneer de mannen zich niet goed gedragen, krijgen zij van de vrouwen een pak slaag”.

„Och, maak dat je grootje wijs!” sprak de andere man.

Magnuss wond zich op.

„Ik lieg niet. Wie zou nu zoo'n verhaal uit zichzelf kunnen bedenken? Jij heb evenveel verstand als een stokvisch. Ik heb ze gezien en ik zeg jullie dat zij heel anders zijn als andere vrouwen”.

„Aardige meisjes dus, zeg je?” viel de licht ontvlambare Ericsson in.

„Ja, voor den donder!”

„Ik ga daar aan land”, zei Ericsson.

„Als je dat doet, pas dan op, dat ze jou geen pak slaag geven”, sprak de ander.

„En ik zal de eerste die ik ontmoet een oorvijs geven, wat dat betreft, wie wedt er dat ik het niet zal doen?”

„Ik” — antwoordde de andere man, Helgi Olsen geheeten, ook een IJslander, van Akureyri afkomstig.

„Ik wed met je om een pond tabak en een paar nieuwe laarzen, de allerbeste die het Edinburgsche magazijn te Reykjavik kan leveren”.

„Top”, zei Ericsson.

Magnuss lachte honend.

Het knappe uiterlijk van Ericsson, zijn flink figuur en de gemakkelijke manier waarop hij met vrouwen omging, waren hem een doorn in het oog.

„Je zult geen kans hebben”, sprak hij.

„Hoe dat zoo?”

„Wij zullen niet aan wal gaan, tenminste niet voor wij te Nagasaki aankomen.”

„Wie weet?” antwoordde Ericsson. Bij het uitspreken dezer woorden verstomde het geraas van het Kelvinlood; de diepte werd door de loodlieden aan den kwartiermeester op de brug toegeroepen, die het weer overbracht aan den kapitein: „Zevenhonderd vadem, harde rots.”

Briem, de kabelingenieur, die nu op het voorschip had plaats genomen, hief, toen ook hem de diepte was toegeroepen, de hand op.

Van dit oogenblik af totdat de kabel zou zijn hersteld, was het commando van het schip hem feitelijk toevertrouwd.

„Wij zullen het eerste baken hier laten zakken, mijnheer”, riep Briem in de richting van de brug. „Heidaar Ericsson!”

Ericsson kwam op een drafje aanloopen. Hij was de man die over de bakens ging en een meester in de kunst en de geheimen van diep-zee boeilegging. Het boeileggen in havens en ondiepe wateren is een eenvoudige zaak. Men heeft niet anders te doen als het baken aan een kabelketting te bevestigen.

Maar men kan niet ankeren in water van zevenhonderd vadem diep, zelfs niet in water van drie mijl diep, want de ketting zou te zwaar worden; men moet dus touw gebruiken. Hier komt de groote moeilijkheid, want een diepzee-baken is altijd aan het draaien, slingeren en dansen op de golven, zoodat de kans dat het touw zal breken op de plaats waar het is bevestigd, groot is.

Dan komt er nog bij dat elk baken een bijzonderheid heeft, hem alleen eigen.

Baken no. 4 van de „President Girling”, had de ellendige gewoonte zich van elke bevestiging los te rukken. Ericsson zei dat hij er op zou durven zweren dat het tanden had, waarmede het elk touw doorknaagde.

Baken no. 6 helde schuins over wanneer er stortzeeën waren en had de aardigheid zijn lampen te laten wegspoelen.

Baken no. 1 zakte te diep in het water, en baken no. 5 had eens, toen het aan boord werd geheschen, een man gedood.

Nu zij op „de plaats” waren aangekomen, waar de kabel lag, was het Briem's eerste taak om aan elken kant van den kabellijn op een kwart mijl afstand, een baken te laten vallen; op deze wijze verkreeg hij vaste koers om op te stoomen bij het dreggen naar den kabel.

De kabelmannen bevestigden de kabelvlag in den pijp van baken no. 5, wierpen het toen in zee terwijl de vlag vroolijk in den wind wapperde, lieten het paddestoelanker *) zakken aan zeven honderd vadem touw en lieten het toen aan zijn lot over.

Met harden plons kwam het in het water, draaide van de zijde van het schip af, zich schuddende als een eend, kwam rechtop te staan en dreef toen aan haar bevestiging, als een roode vlek op het schitterend blauw der zee, terwijl de „President Girling” wegstoomde om een mijl verder zuidwaarts, het tweede baken te plaatsen. Zij waren nu bezig de dreg klaar te maken om neêr te laten.

Een dreg in haar eenvoudigsten vorm bestaat uit drie stalen tanden, als drie omgebogen vingers; zij wordt aan een touw over een rad aan den boeg neêrgelaten, en het schip, zachtjes opstoomend, trekt haar over den bodem der zee. Onnoodig te zeggen dat zij aan alles blijft haken waar zij overheen wordt getrokken: rotsen, stukken wrak of klompen zeewier. Even voor het verlaten van den boeg gaat het dreggetouw door onder een machine, dynamometer genaamd, welke op een in graden verdeelde schaal iedere spanning van het touw aanwijst. Op rotsachtigen bodem zijn de schommelingen van de naald geweldig, maar toch bedriegen zij den kabelingenieur niet. Hij weet, dat, wanneer het dreggetouw den kabel pakt, de spanning langzaam maar zeker toeneemt.

Eenige van de oude kabelmannen minachten den dynamometer, zij kunnen alleen door hun oor aan het dreggetouw te leggen precies zeggen wat de dreg heeft gegrepen.

Toen de „President Girling” haar tweede baken had laten vallen, draaide zij haar voorsteven, liet de dreg zakken en begon heel langzaam naar baken no. 1 te stoomen.

De zon stond nu hoog boven de kust van Japan, welke scherp omlijnd als een camee, tegen de blauwe en schitterende zee afstak.

De kabelmannen, die voor het oogenblik niets te doen hadden, zochten beschutting in de smalle gang van het achterschip, terwijl Ericsson en Magnus naar het kabeldek gingen om daar een pijp te rooken.

Hier vonden zij Thordursson, den man die kabels splitste en allerlei werkjes opknapte voor de electriciens, en nog een van de bemanning, die „de Zeelander” werd genoemd. Hij was in Nieuw-Zeeland aangemonsterd, ofschoon Funnen eigenlijk zijn geboorteplaats was.

HOOFDSTUK II.

DE ZEELANDER.

De Zeelander was een hoogst eigenaardig type, met rood, ongekamd haar, een hoog achteruitwijkend voorhoofd, breede jukbeenderen en een baardje dat in twee plokjes aan weerszijden van zijn kin groeide, alsof het bakkebaarden waren, die van hun eigenlijke plaats waren gegleden. Hij zat bij Thordursson op het dek, die daar had plaats genomen en bezig was koperdraad te soldeeren.

„Hei”, sprak Ericsson, „daar zit me daar iemand van de fokkemast, op het kabeldek. Wat voer jij hier uit, Zeelandsche hond?”

De man lachte goedig. Hij was de eenige van de bemanning die op het kabeldek durfde te komen als hij er lust in had. Hij was een zonderling, bovendien was hij een waarzegger, hij kon de toekomst voorspellen uit een glas jenever en had de macht over verscheidene geesten, kwade zoowel als andere. De eenige wensch van zijn leven was vet; al het vet dat van de matrozen-tafel overbleef verorberde hij. Zijn hartstocht voor alle koolstofverbindingen was zoo overheerschend, dat zelfs zeep in zijn handen niet veilig was, laat staan kaarsen. Zijn tweede wensch was brandewijn, of elke andere vorm van alcohol; toch had tot dusverre nog niemand hem dronken gezien.

Ericsson en Magnuss gingen dicht naast Thordursson op een tros zitten en staken hun pijpen aan.

De Zeelander vroeg om een pruim tabak; Ericsson sneed een prop af, mikte op hem en de man ving haar op tusschen zijn tanden; dit was een van zijn kunstjes. Daarna ging hij zonder een woord te zeggen heen.

„De duivel hale dien kerel!” sprak Thordursson. „Hij geeft me het gevoel alsof ik tegen een ijsberg aanleun”.

„Hij beweert dat hij altijd zeven roode duivels op zijn rechter- en zeven blauwe op zijn linkerhand heeft zitten”, zei Magnuss, „en dat dit hem tot zoo'n goeden stuurman maakt. „Jullie weet, dat als hij aan het rad staat, het schip nooit een haarbreed afwijkt van zijn koers.”

„Jawel, hij is een beste voor zijn werk”, zeide de electricien. „De bewoners van Funnen zijn dat allemaal.”

„Maar hij is een gevaarlijke kerel om als kameraad te hebben. Hij weet volgens mij meer van duivels dan van engelen”.

(Wordt vervolgd).

*) Een der vele ankersoorten met den vorm van een paddestoel aan de bovenzijde.

Bericht.

Wegens te late ontvangst der copie kan het artikel „De sterrenhemel in Januari” eerst in het volgend nummer worden opgenomen.

Foto C. Steenbergh.

HET VAN LOOSEN-HUIS MET DEN KOEPEL AAN DEN DIJK TE ENKHUIZEN.

HET VAN LOOSEN-HUIS TE ENKHUIZEN.

HET bloeitijdperk van Enkhuizen valt samen met den duur van den 80-jarigen oorlog. Als de vrede van Munster gesloten wordt, heeft de stad haar hoogtepunt bereikt, om daarna, in de tweede helft der 17de eeuw, langzamerhand hare beteekenis als handelsstad te verliezen. Van bepaald verval was evenwel toen nog geen sprake, dat belette de nog steeds belangrijke haringvisserij; maar als aan deze, in 1703, een onherstelbare schade wordt toegebracht — in dat jaar verbrandden de Franschen ongeveer honderd Enkhuizer haringhuizen — is 't uit met haar glorie en begint een tijd van jammerlijk verval, dat Enkhuizen in de 19de eeuw tot de „ville morte" deed worden, welke eerst in de laatste tientallen jaren weer, zij 't dan geen krachtige, levensteekenen begint te vertoonen, waarbij echter elke vergelijking met den vroegeren bloei dient vermeden te worden.

Deze geschiedenis der stad staat haar als op het aangezicht geschreven. Nog vele geveltjes, sierlijke en eenvoudige, nog verscheidene pakhuizen, spreken van haar vroegeren bloei. Maar bijna zonder uitzondering dagteekenen ze uit het einde der 16de of de eerste helft der 17de eeuw. En het statige Stadhuis, in de tweede helft der eeuw — nl. in 1688 — gebouwd, is als een laatste krachtsinspanning van het nog-rijke, maar toch reeds achteruitgaande Enkhuizen, dat hoopte op beter tijden die nooit zouden komen...

Geen wonder dat de stad — in tegenstelling met haar machtige concurrente, Amsterdam, en ook met haar zusterstad Hoorn, die, hoezeer als handelsstad aan beteekenis verliezende, zich dank zij andere bronnen van welvaart beter staande wist te houden — zéér weinig monumentale 18de eeuwse huizen rijk is. Gehéél ontbreken ze natuurlijk niet. En onder die enkele huizen, in de 18de eeuw in de Haringstad verzezen, is er één dermate merk- en bezienswaardig, dat wij het wat nader willen beschouwen.

't Is het huis, dat Dirk Semeyns van Loosen in 1741 voor zich deed bouwen aan den Dijk. Wie hij was? Wij kunnen er weinig meer op antwoorden dan: een rijk Enkhuizenaar, geboren in 1696, die in 1735 huwde met Maria Bontekoning, en in 1757 overleed; zijn huwelijk bleef kinderloos. Zijn jongere broeder Pieter — en zijn echtgenoot — hebben de familie voor uitsterven behoed; is hij 't misschien geweest die aan den Wierdijk

een thans verdwenen huis deed bouwen, hetwelk, blijkens een nog bestaande prent, zeer veel op dat aan den Dijk geleek?

De van Loosens behoorden tot een aanzienlijke Enkhuizer familie. Omstreeks 1600 treffen we een Jan Laurensz van Loosen aan, schepen der stad en bewindhebber der Oost Indische Compagnie, kamer-Enkhuizen; omstreeks 1665 is een Cornelis van Loosen schepen en een Hendrick van Loosen raad en oud burgemeester, benevens dijkgraaf van Drechterland. De vader van den stichter van het hier te bespreken huis, Jan van Loosen (geb. 1660, overl. 1724), was burgemeester van Enkhuizen en kassier der O.I.C. aldaar. En ook in de 18de eeuw bekleeden de leden van dit geslacht in hun stad gewichtige betrekkingen. Tot het uitsterft. De laatste der van Loosens, Cornelia Petronella, dochter van Mr. Dirk Elias van Loosen, huwde in 1793 met Samuel Snouck (van Leiden), later lid der Staten-Generaal, en de zes kinderen, uit dit huwelijk gesproten, noemden zich Snouck van Loosen, aldus de wél-bekende naam van het geslacht hunner moeder aan de vergetelheid ontrukkende.

Gewoonlijk wordt van het „Snouck van Loosen-huis" gesproken, begrijpelijk, omdat het een Snouck van Loosen was, die het huis harer vaders bij testamentaire beschikking een andere bestemming gaf, het van gewoon woonhuis tot stichting voor oude dames deed worden. Toch lijkt het ons juist het met den naam van hem die het deed *bouwen* te betitelen, en eenvoudig van 't „Van Loosen-huis" te spreken.

* * *

Wel een hoogst merkwaardig huis, in méér dan één opzicht. Allereerst omdat het geen verdieping bezit, wat vooral voor een 18de eeuwse stads-huis, en nog wel een dat voor een vermogend man was gebouwd, een bijzonderheid mag heeten. En dan van wege zijn stijl. Zeker, gevels versierd met de bekende Lodewijk-inwendige der gebouwen werden aangewend, vindt men ook elders perkt tot den top en de deuromlijsting. Hoofdzakelijk van Loosenhuis en den koepel er naast zijn zij over den geheelen van Bentheimer-zandsteen is opgetrokken, en wier bovendeel zich vertoonend in de balustrade op de kroonlijst boven het recht-

sche gedeelte van het huis — de gevel van de linkerhelft is veel eenvoudiger gehouden — vooral ook boven het rechter dakvenster, en van den koepel. En mede vertoonen zij zich boven de deur tusschen huis en koepel, en op het als een poortje behandeld muurvakje dat den koepel met het huis ter rechterzijde verbindt. Boven het venster rechts van de hoofddeur zijn de wapens van Van Loosen en Bontekoning aangebracht; boven de deur tusschen huis en koepel zien we temidden van de grillige ornamentatie een poortje aan het water, dat door krijsheden verdedigd schijnt te worden. Al die versierselen vertoonen de kenmerken van den Lodewijk XIV-stijl, hier en daar lichtelijk tot het rococo neigend; maar vooral bij dat poortje, zoo dunkt ons, komt de Hollander om den hoek kijken.

De deuren, zoowel de hoofddeur als die tusschen huis en koepel, schijnen van den laatsten tijd te zijn. Ze zien er stevig uit, hebben nuchtere, rechte lijnen, zijn sterk bruin verlakt, zijn op zichzelf niet leelijk, maar passen slecht bij den overigens zoo zwierigen gevel. Iets dergelijks geldt voor het praktische moderne glazen afdakje oftewel réverbère boven de stoep, dat héél kil, héél nuchter, héél modern vertelt, dat het „maling” heeft aan Lodewijk XIV en het Regentschap.

Binnen getreden, staan we in de gang, waar 't rijke stucwerk en 't marmer van vloer en benedenrand der muren een voorname indruk wekt, veel meer voornaam inderdaad, dan zwierig, al ontbreken de sierlijke Lodewijk-motieven ook geenszins. Ze zijn hier echter meer vulling, dan dat ze den toon aangeven. Boven de deuren aanschouwt men in zéér hoog relief aangebrachte busten van een zeegod en een stroomnymph, verderop Mercurius, met, tegenover zich, een godin, die wij niet recht thuis kunnen brengen.

Rechts van de gang bevindt zich een ruime hooge „suite”. De beide kamers kunnen gescheiden worden door de sierlijk gedecoreerde openslaande deuren, die onze afbeelding op blz. 6 te zien geeft, en beider wanden zijn bekleed met warm rood velours d'Utrecht. Het houtwerk van deuromlijstingen en lambriseeringen vertoont natuurlijk weder den Lodewijk XIV-stijl, en het plafond geeft, heel vaagjes, kinder- of engelfiguurtjes te zien, modern schilderwerk van van Egmond en Garms. In de achterkamer trekt de schoorsteen (op onze voorplaat in beeld gebracht) dadelijk alle aandacht. Bij hem heeft Lodewijk XIV het moeten afleggen en overheerscht het rococo, maar een rococo in Hollandsche vertolking, minder gracieus, minder vaag-decoratief, minder zwierig, meer realistisch in sommige onderdelen; maar welk een knap werk is dit toch, die omlijsting van het schilderstuk vooral, met haar zeegodjes, waterspuwende dolfinen, adelaren, en beneden rechts — want aan de speciale rococo-eisch: geen symmetrie, is hier wél voldaan — een reiger en heel bovenaan, een sierlijke bloemkorf. M. Terwesten schilderde het met zijn eenigszins gerekte figuren karakteristiek 18e eeuwse schoorsteenstuk, dat met zijn rijke omranding gedragen wordt door het stoere zwart marmeren blok, hetwelk met vier wit marmeren rococo-figuren belegd is, die aan het geheel een wat grillig-overladen aanzien geven.

Ter weerszijden van dezen merkwaardigen schoorsteen bevinden zich twee allermerkwaardigste kasten, aanvankelijk misschien met glas in lood bedekt geweest, thans, gewoonlijk, door met Utrechtsch trijp bekleede deuren aan het oog onttrokken. Onze voorplaat geeft er een vrij goede voorstelling van, met hun grillige rococo versierselen, wit en goudgetint, en ietwat plomper gesneden dan bij dezen stijl wenschelijk is. Ze waren bestemd om de rijke verzameling porselein te bevatten, die thans.... doch daarover aanstonds.

Als we nog even de kamer rondzien, bemerken we dat het snijwerk boven de tusschendeur bijzonder fijn en sierlijk is — zijn er hier twee meesters, of misschien meester en leerlingen, aan 't werk geweest? — en gaan we vervolgens, aan de overzijde van den gang, de „eetzaal” bezichtigen, wier wandvakken bekleed zijn met een bijzonder fraai goudleeren behang, dat met zijn grijsblauw getinte bloemmotieven tegelijk deftig en bekoorlijk is en dat vroeger de „tuinkamer” sierde, die als huiskamer in gebruik was. Bijzonder mooi is hier ook de schoorsteen, minder pompeus zeker dan die in den salon, en niet zoo dadelijk de oogen tot zich trekkend, maar bij nadere bezichtiging steeds meer aantrekkelijk. Want hoe sierlijk is de omlijsting van het met het schoorsteenstuk in den salon overeenkomst vertoonende schilderij, hoe fijntjes is de bewerking van den mantel (met het geestig bewerkte schelpen-motief, waarin twee elkaar aanziende menschenhoofden), die gedragen wordt door wit marmeren consoles, welke wel van schuim lijken te zijn. Als in de twee andere kamers vertoont het plafond heel vaagjes kinderfiguurtjes, evenzeer modern werk.

Ten slotte gaan we, na een vluchtig kijkje in de vertrekken van het sousterrain waarin weinig meer dan een eenvoudig Lodewijk XIV-schoorsteentje te zien is, naar den koepel, oorspronkelijk los van het huis staande, thans door een klein portaalje er mee verbonden. Ook hier weer, op de groen-grijs geschilderde houten wanden de Lodewijk XIV-betimmering, ook hier weer de vage-engeltjes-figuren, ditmaal echter de oude oorspronkelijke beschrijving, op de zoldering. Een kostelijk 18de eeuwsch intérieurtje! In een der hoeken was een buffet met opschuifbare deur (thans wordt het niet meer als zoodanig gebruikt), in een andere hoek betreedt men, na een deur geopend te hebben, een van die nuttige kleine vertrekken, welke, hoe

Foto C. Steenbergh.

WAND MET SCHOORSTEEN IN DE EETZAAL VAN HET VAN LOOSEN-HUIS.

vaak ook door den mensch bezocht, in romans of nouvelles zoo zelden genoemd worden.

Vóór ziet men uit op de Oude Haven met de rommelige scheepswerf, en links, het geestige silhouet van den Drommedaris, die, nooit terneergeslagen, boven de geteisterde oude stad zoo nu en dan zijn vroolijke klokkenklanken uitzendt; achter den koepel gaat 't oog over den tuin, met zijn zonnewijzer-voetstukken, zijn een geldbuidel in de hand houdend Mercurius-beeld en zijn fontein-kom met reiger; nog iets van den ouden regelmatigen aanleg is bewaard gebleven. Die tuin is heel wat kleiner geworden, toen het oude van Loosen-huis in 1891-'93 belangrijk aan de achterzijde werd vergroot, en tot de „Snouck van Loosen-stichting” werd. Al is 't ons hoofdzakelijk om 't oude gebouw te doen, toch mogen we van deze belangrijke gebeurtenis niet geheel zwijgen.

Foto C. Steenbergh.

DE GANG IN HET VAN LOOSEN-HUIS.

In 1885 stierf de laatste der Snouck van Loosen's, Margaretha Maria, een oleografisch testament nalatend, dat na opening haar familieleden op hoogst onaangename wijze verraste. De naastbestaanden ontvingen weliswaar flinke legaten, maar het grootste deel van haar vermogen bleek bestemd te zijn voor een fonds, waaruit de bouw en 't onderhoud van arbeiderswoningen en 't verbouwen van 't Huis aan den Dijk tot een stichting voor acht oude dames en het beheer daarvan zouden worden bekostigd. Nu was de oude dame ongetwijfeld wat zonderling: dat blijkt uit haar bevel om het familie-archief 1) en alle familie-portretten, waaronder merkwaardige schilderstukken, te vernietigen, uit haar wensch dat de kostbare verzameling oud-porselein, die de kasten ter weerszijden van den reeds genoemden schoorsteen vulden, zou worden verkocht; dat bleek ook uit de wijze, waarop zij haar geld, in alle hoeken en gaten verspreid, opborg. Maar zoo héél dwaas kunnen wij overigens haar laatsten wil niet vinden. De teleurgestelde familie evenwel, wild van woede en gouddorst, dacht er anders over en toog aan 't procederen. Na jaren hardnekkig strijden verloor zij: den 4en Mei 1893 verklaarde de Hooge Raad de erfstelling wettig.

Maar reeds na de gunstige uitspraak van de Rechtbank te Alkmaar was men aan 't bouwen gegaan, met 't resultaat, dat de Stichting den 12en Augustus 1893 werd geopend, bij welke gelegenheid de predikant dr. A. G. Boon een zeer gezwollen feestrede uitsprak. Tegen 't oude huis was aan de achterzijde een nieuwe van verdieping voorziene vleugel opgetrokken, waarin de vertrekken (een zit- en slaapkamer voor elk) van de oude dames. De vertrekken van 't oude gedeelte bleven voor algemeen gebruik bestemd; in de koepelkamer vergaderen de beheerders van het fonds, de heeren G. Wendelaar en M. A. van Leeuwen, welke laatste, de speciale beheerder van de Stichting, ons zeer vriendelijk vele inlichtingen heeft verschaft. Van 't nieuwe gedeelte, gebouwd naar 't ontwerp van den Amsterdamschen architect C. B. Posthumus Meyjes, verdient vooral het royale trappenhuis vermelding.

Of het huis vroeger rijk en stijlvol gemeubileerd is geweest, weten we niet. Wel weten we dat er — zóó dit het geval mocht zijn geweest — van de oude aankleding weinig meer over is dan een zéér mooie oud-Hollandsche gangklok, en nog een fraaie klok in den salon, benevens een enkel schilderij. Wat buitengewoon jammer is. Want de Lodewijk-stijl, vooral die van 't midden der 18e eeuw, schréuwt om bijbehorende meubelen en verdere stoffeering.

De stichting is rijk genoeg. Maar vrouwe Margaretha Maria, die niet van opschik en pronk hield, zal wellicht in haar testament verboden hebben haar geld voor een dwaasheid als stijlvolle aankleding, bij den gevel passende deuren enz. uit te geven, of, al heeft zij 't niet verboden, dan zou voldoen aan onzen wensch waarschijnlijk niet in den géést der stichteresse zijn. Laat ons dus niet roepen in de woestijn.

Er moge dan al iets te wenschen overblijven, de noodzakelijke vergroting van het huis moge het karakter van het geheel niet zijn ten goede gekomen, dat neemt niet weg, dat het van Loosenhuis tot de merkwaardigste bouwkunstige scheppingen in ons land uit den Lodewijk-tijd behoort, waarin op oorspronkelijke, hier en daar wat grove wijze de fijne decoratieve stijl in toepassing werd gebracht.

Wie de bouwmeester er van is? Wie de ornamentatie schiep? Wij weten het niet. Toch hebben deze kunstenaars beter verdiend dan deze vergetelheid! Zooals het gehele huis meer belangstelling verdient dan het ondervindt van de zijde van Enkhuizen's bezoekers, die slechts oog voor het „oud-hollandsche" hebben; dan het ondervonden heeft van de schrijvers van „Noord-Hollandsche Oudheden", die er zich met enkele woorden van af hebben gemaakt.

De schoonheid uit zich op verscheiden manier. En de wijze

1) Aan dezen wensch is, naar men ons wist mede te deelen, nog geen gevolg gegeven. Maar men heeft ons — vermoedelijk om in den geest van de eigenaardige dame te handelen, geen inzage gegeven van het archief.

waarop Hollanders bij het van Loosenhuis de Fransche smaak der 18de eeuw hebben geïnterpreteerd, is niet alleen merkwaardig, maar ook in veel opzichten gelukkig geslaagd te noemen.

A. L.

MATIG EN MAK TOERISME.

HET gebeurt gelukkig maar heel weinig, een enkelendag van het jaar. Om negen uur ben ik dan neergestreken aan mijn bureau en het raam is loog opgeschoven omdat ik me verbeeld dat een enkele verdoolde molekuul landlucht binnen zou kunnen zweven. Voor het open raam zie ik hoe de zon het asphalt tracht te vermurwen en ik zie ook de rustige trams en de bandeloze auto's voorbij rijden. Stof, blauwe smook en hartverscheurende geluiden smijten zij mijn raam binnen. En dan de mensen, die beklagenswaardigen, die er moeten zijn, en de averechtsche stummers van het land, die zich verbeelden dat zij uit zijn en landerig, lusteloos, in Zondagsche kleeren en alledaagsch zweet langs de winkels drementelen.

Tot elf uur houd ik het uit, dan sluit ik mijn bureau en ik word toerist. Men kent mij, men weet dat het een sporadisch verschijnsel is, niemand verzet er zich tegen. Alleen mijn beter ik, maar dat is werkelijk een alleraardigste jongen om mee te praten, en gemakkelijk te overtuigen. Hij kent zijn staathuishoudkunde en vertelt nog eens die praktische fabel van verhoogde arbeidsprestatie door gepaste ontspanning. Als ik lang met hem sprak zou hij mij tot financiële excessen brengen, zooveel geld wordt er door zoo'n vrijen dag (indirect) verdiend.

Ik maak een bundeltje van mijn regenjas (hier wordt de man een huisvader), neem een ouden hoed uit de kast, wensch den treurenden achterblijvenden en mij zelve een goeden dag, daal de trappen af, leen de fiets van een bevrienden concierge en rijd weg.

Tot aan de pont ben ik slechts een fietser, minder behendig dan een besteller, meer bellend dan strikt noodig is; maar op de pont ben ik een toerist, op het IJ komt de huiverende en sentimentele ontroering van den reiziger over me. Het zware paard, dat droomend naast mij staat te mummelen, is een heel ander dier dan zijn broer op het asphalt van het Damrak; al deze mensen, die gedwongen worden te rusten, zijn anderen dan dezelfde in het rauw en jachtig bedrijf der stad. Is het om het weke water dat hen draagt of door de goede, warme hemel die zoo wijd en troostend over hen allen heen mag welven tot aan den ruimen einder?

Achter mij zie ik het Station, waarbuiten een paar brutale locomotieven hun pijp nog staan te rooken; het is massaal en dreigend, maar goddank voorbij. De pont meert, mensen en dieren

nemen weer even hunne steedsche allures aan, het goede paard, wakker gerukt, klauwt met zijn driftige hoeven over het splinterend pontenhout, de kerels vloeken weer en een angstige moeder grist kijdend haar kind weg. Nu ontsnap ik aan de laatste voelhorens der vermaledijde stad en bobbel het land in. In mijn hart komt dat weë en gelukkige gevoel, die mengeling van rijkdom en angst, die me ook bekreep wanneer ik in jonge schooljaren een middag de goddelijke wereld introk.

Langs den dijk rolt mijn fiets naar de witte stapelwolken toe. Links ligt het placide kanaal, daarachter de wijde donkergroene velden, rechts het verre land, waarin magnifieke karbonades op pooten zich panklaar eten.

Gehoorzame kleine huizen scharen zich om de kerk, arrogante haan in het kippenhok van zijn dorpje.

Zoo rijd ik langzaam door het land. De dijk is hoog en recht en de velden zijn als eindeloze biljards. En de aanschouwing van het Groot Noord-Hollandsche kanaal sterkt in mij de verdenking toe, het doet mee voor spek-en-boonen.

Er dobberen een paar zeiljachten in, maar die zouden even goed ergens anders hun vertier kunnen zoeken. Er vaart wel een enkele trage geladen schuit doorleer, maar de schippers zetten ver-

Foto C. Steenbergh.

HET VAN LOSENHUIS TE ENKHUIZEN.
DE SUITE-DEUREN.

Foto C. Steenbergh.

HET VAN LOOSEN-HUIS TE ENKHUIZEN.
STROOMNYMF IN VERHEVEN BEELDWERK BOVEN EEN
DER GANGDEUREN.

veelde gezichten, als lieden die een uiterst droog beleefdheids-bezoek afleggen.

Neen, ik ben er van overtuigd: dat malle kanaal is een vorm van werkverschaffing geweest, waar de stakingsbacil aan had moeten kluiven. En toch heeft het zijne verdiensten. Het stelt mij in staat twee van Holland's wonderlijkste creaturen herhaaldelijk te aanschouwen. (Dit is bijna de aanmatigende stijl van den kortzichtigen Angelsakser, die in drie weken heel Holland „neemt“):

1° de hemdenspoelende vrouw.

2° den visschenden man.

Ik noem hen beiden in eenen adem, doch zij hebben niets met elkander te maken. Met de jaren is een collage niet uitgesloten, doch vooralsnog staan zij vreemd en verre van elkaar. Aangezien ik statisticus ben, moet ik hier vermelden dat men der hemdenspoelenden vrouwen ongeveer drie per dorp, en visschers één per anderhalve K. M. pleegt aan te treffen.

Een hemdenspoelende vrouw, zooals zij daar geknield ligt op haar houten vlondertje, de breede kroep in het blauwe katoentje fier omhoog, de spoelende armen rhythmisch wuivend door het troebele kanaalwater, geeft een beeld van welvarende tevredenheid.

De visschende man is gewoonlijk een kwalijk-gestemd sujet. Het zal wel komen door het feit, dat hij bij het eerste ochtendkrieken zijn passieloos en kil bedrijf begonnen is, maar hij kenmerkt zich door pessimisme en slecht humeur.

Wanneer ik in zijn nabijheid afstap, negeert hij mij opvallend en tuurt naar zijn dobber, alsof hij de zeeslang-zelve verwacht op te zien stijgen uit de placide golven van het Noord-Hollandsch kanaal.

Wanneer ik bescheiden informeer: „Hoe het gaat met de vangst?“ wordt hij uiterst kregelig en spreekt van „Verkeerden wind“ en „Peswater“ en kijkt mij aan alsof ik de directe oorzaak ben van het leege eiernetje dat naast zijn standbeeld-stille beenen in het gras ligt.

Wie zijn die jonge en minder jonge mannen, die op een door-den-weekschen-dag den tijd hebben om daar „kühl bis an's Herz hinan“ voorntjes en baarzen uit het kanaal te tijken?

Ik weet het niet, ik weet het niet....

Ik weet wel dat die hemdenspoelende vrouwen, mijne nichten en die visschende mannebroeders mijn neven zijn.

Dat heeft men in Holland; dat heeft men over de grenzen niet. Deze menschen, zij mogen ons sym- of antipathiek zijn, hebben een psyche die ons niet vreemd is.

Mijmerend over het feit, dat een land eene familie is, nader ik over mijn hoogen dijk: Alkmaar. Op grooten afstand reeds ziet het er smakelijk, christelijk en welwillend uit.

Deze illusie wordt mij bij mijn intrede ontnomen door eene boerenvrouw, die zóó hardnekkig met haar sjees links houdt dat ik verplicht ben van mijn fiets af te stappen. Zij rijdt gepassioneerd links van den weg, ruïneert het toch reeds bescheiden fietspad en jaagt mij tusschen de boomen.

Ik hoop van harte dat de geelbleeke man in het zwarte buis, naast haar, haar echtgenoot is en dat hij haar regulier, drie maal daags, afranselt.

Met dien toornigen wensch op de dorstige lippen rijdt ik Alkmaar binnen.

Alkmaar is één van die steden, die eene renommée hebben op te houden, en daarom schijnt het absoluut gedésequibreerd wanneer er géén kaasmarkt gehouden wordt.

In het stadje koop ik aan mijn stamcafé een magistralen uit-smijter en twee glazen hemelsch bier.

En zonder eenige directe aanleiding fiets ik naar Bergen door....

De weg naar Bergen is prachtig, want men ziet de duinen, de bosschen, en achter me ligt het nu waardige Alkmaar, waardig, zooals alles wat men achterlaat, waardig pleegt te schijnen....

Wanneer ik een argeloos man was zoude ik Bergen kunnen binnenfietsen met illusies, omdat de boomen zoo groen en de duinen

erachter zoo blond zijn. Maar ik ben helaas! geen argeloos man en ik ken Bergen langer dan „vandaag of gisteren.“

Bergen (ik spreek van het zoogenaamde Bergen-Binnen, want de exploitatie-kolonie Bergen-aan-zee wensch ik niet te erkennen) is een badplaats, in den kwalijksten zin des woords. Er loopen vrouwen rond, getooid met kapjes, die in zekere omstandigheden een jong meisje aardig zouden kunnen staan, doch die aan een gehuwde vrouw een uiterst onbehaaglijk en mallootig cachet verleenen. Men zit er in „hotels, pensions, optrekjes en gemeubileerde woningen“ dichter op elkander dan een doorsnee-Nederlander, die over woningnood pleegt te murmureeren, met zijn compatriotten op elkander behoorde te zitten....

Men ziet er dikke vrouwen, in luchtig katoen gekleed, lonken, alsof zij booze plannen koesterden. En ik verdenk er hen van, goede en zorgzame huismoeders te zijn, zoodra manlief weer rustig naar kantoor gaat. Vandaar het nieuwe Hollandsche pro-verbe: De holiday maakt de vrouw ondeugend.“

En daarom verlaat ik Bergen weer en fiets traag en zinnend over Heilo en vele andere dorpjens naar Haarlem. Ik houd van de duinen, ik houd van de boomen, de bosschen, de lanen; ik houd niet van die plaatsjes waar in den zomer de menschen bij elkaar klitten, waar men nette kennissen maakt, slecht eet, op den barometer kijkt, kwaad spreekt en meer geld uitgeeft dan uit een sociaal oogpunt wenschelijk is.

Dan komt de avond, kil omdat het al herfst is. Achter de verre duinen, zakt de zon in troebele nevels weg, uit de weiden stijgt een wattige damp, waardoor de koeien langzaam waden.

Ik rijd wat vlugger om in Haarlem te eten. Uit fabrieken in Beverwijk en Velsen haasten zich de werkers naar huis. In Santpoort solliciteeren eenige hardnekkige badgasten naar een mooie longontsteking: zij drinken thee in een tuintje.

Foto C. Steenbergh.

HET VAN LOOSEN-HUIS TE ENKHUIZEN.
KASTDEUR IN DE EETZAAL.

Over de meest vijandelijke midden-eeuwsche bobbels sukkel ik van Bloemendaal naar Haarlem.

Daar zit ik dan eindelijk aan de markt, met vermoeide beenen en een erkentelijk hart.

In den schemer aan de markt te Haarlem ben ik een dankbaar Hollander.

Ik heb direct contact met den kellner, die mij zwijgend en welwillend bedient; hij schijnt te begrijpen dat ik veel heb moeten doormaken, alvorens hem en zijn oude klare en straks den biefstuk met de gebakkenen te bereiken.

Een beetje onderuitgezakt in mijn stoel zit ik daar aan de markt te Haarlem; niemand naast mij, slechts vaag geroes van stemmen diep achterin om een leestafel duidt andere menschen aan, die mij niet hinderen en wier verre woorden het discrete accompagnement van mijn gedachten zijn. Als meeuwen drijven mijn gedachten tijdloos door den schemer. Ik denk niets meer, ik weet zintuigelijk dat het goed is zóó te mogen rusten na een dag lang Holland te hebben gezien.

De violette waden van den schemer trekken om de kathedraal, hullen zich om den ouden boekdrukkerspatroon. Het wordt alles heel ver en oud, en de menschen schijnen te zweven. De avond daalt. . . .

Een groote grijze auto houdt suizend stil en hij schijnt mij niet eens zoo heel anachronistisch in den milden schemer.

Maar — dan stappen zij binnen, twee mannen, twee vrouwen en een vet, sigaretten rookend scortum, dat een welp van het ééne paar schijnt te zijn.

Zij gaan aan een tafel naast de mijne zitten en bouwen uit tot in mijne onmiddellijke nabijheid. Ik kan zelfs niet probeeren hen niet op te merken. Zij overweldigen en violeeren alles, zelfs mijn arme, zwerfende gedachten.

Zij spreken een kernachtig patois en de naam van het Opperwezen wordt gebruikt om de snelheid, waarmede zij gereden hebben te loven, en de langzaamheid van mijn kellner te laken.

Ik denk dat het rijkgeworden houders van een verdacht huis zijn, of dat zij op het juiste moment kaneel, kaoutchouc of kleefpleister hebben weten te koopen en te verkoopen. . . .

Maar wat baten mijne toornige en bedroefde gedachten?

Een vermoeid en uiterst mismoedig man sukkelte naar het station. . . .

E. VAN LIDTH DE JEUDE.

De Strandplevier.

ÆGIALITES ALEXANDRINUS.

HET was op den langsten dag van 't jaar '12, dat ik met den jachtopziener in de duinstreek achter Haam-

stede een tocht maakte door de groene en witte duinen naar het strand. Op onze wandeling vonden we nesten van zilverbreeuwen, vischdiefjes en scholeksters. In een der „pijpen” van den put van de vervallen eendenkooi krab-

belde mijn mentor met zijn korte, knokelige vingers in een vieze massa drijvende plantenrommel een drietal witte eitjes van de kleine dodaars bloot. Vlak bij het strand, waar een breede gaping was in de rij van de hooge, waterkeerende zandhills en een soort van terras gevormd werd, zou de man me het nest, of meer juist, het legsel wijzen van het strand-pleviertje, het vlugge, grijswitte zandloopertje, dat ik toen echter nog nooit had gezien.

Dicht bij de plaats gekomen, waar de eitjes moesten liggen, bleven we staan, strak naar den grond turende, want de nest-omgeving was hier uiterst bedrieglijk. Het vlakke zandterras was bezaaid met doode, verweerde takken en takjes, eenmaal daar neergelegd, om het van het strand opgewaarde zand tegen te houden. Daartusschendoor lag het hier en daar weer vol schelpen en op dien grilligen bodem moesten de 3 kleine eitjes liggen, ± 3 cM. lang, licht gekleurd, als het zand zelf en geteekend met kleine, zwarte spikkels en streepjes. De jachtopziener, geroutineerd eierzoeker, vertrouwd met dit terrein als geen ander, had toch nog eenige oogenblikken noodig, eer hij de eitjes, op nauwelijks armlengte afstand, onderscheiden kon. 't Is een allermerkwaardigste gewaarwording: ge staat te turen en ziet niets dan zand en schelpen, tot op eens, als uit den grond opgekomen, de eieren zich voor u afteekenen.

Daar lagen dan de 3 lieve, peervormige eitjes, zoo maar in het zand, met geen andere beschutting, dan een knoestigen, verweerden tak, die er zich met een grilligen bocht overheen kromde. Nu verloren we ze niet meer uit het oog, doch we wisten ook zeker, dat we een volgenden keer, op dezelfde plaats staande, weer eenige oogenblikken zouden moeten staan turen, eer de eitjes uit het zand zouden opdoemen. Ik nam van de eitjes een kiek, doch aan het vogeltje zelf zou ik me nog maar niet wagen; ik had nog niet veel ervaring en ik dacht zoo maar, dat het pleviertje, in zulk een onherbergzaam oord, met de volle Noordzee voor zich, niets van cameragedoe zou moeten hebben, anders gezegd, bijzonder schuw zou zijn. Daarbij wachtten de meeste andere, gemakkelijker — naar ik dacht — te naderen vogels nog op een beurt, zoodat ik het pleviertje vooreerst maar met

rust laten zou. Ik dacht toen niet, dat dit een uitstel zou worden van zeven jaren; eerst in Juli van 1919 kreeg ik mijn eerste goede foto van dit vogeltje.

Verleden jaar echter — in '18 — heb ik me voor het eerst aan dit „schuwe” vluiggertje gewaagd en den eersten den besten keer deed ik de ervaring op, dat het in het minst niet schuw was, dat exemplaar althans niet. Ik zou het electrisch fotografeeren, d. w. z. zelf contact laten maken tusschen twee pooldraden, welk contact dan de ontspanning van den sluiters draad, de eene tot een ring gebogen, de andere, zonder aan den ring te raken, door een drietal cM. instekend, moest dan door den vogel, bij het gaan zitten, op elkaar gedrukt worden. Deze methode had me met vele vogels al schit-terende resultaten opgeleverd; dat eenige vogel zich door die onnoozele, dunne draadjes zou laten afschrikken, kon ik niet denken. Maar zie — ons pleviertje was er zoo één. Nadat de camera een half uurtje voor de opname gereed had gestaan, ging ik eens kijken. Er was geen contact gemaakt, doch én rondom de camera en rondom het nestkuiltje was het één spoor, al spoor, wat ik zag. Van vrees voor de camera was dus geen sprake. Ik keek, of de sluiters nog gespannen stond. Er kon contact gemaakt zijn, terwijl door de veerkracht de draad weer in zijn oorspronkelijken stand terug gebogen was. Neen, de sluiters stond nog, zooals ik hem gezet had. Ik onderzocht, of de batterij verlopen was. Ook al niet. Ik ging weer heen, om na een kwartier terug te komen. Bij mijn nadering zag ik de kleine grijze schelm van het nest wegloopen. Maar geen contact. Nauwelijks was ik vijftig schreden van het nest af, of, achter me ziende, zag ik het vogeltje al weer op het nest toegaan.

Ik vond het nu niet noodig, me veel verder van het nest te verwijderen en beklom een hoogen, op zich zelf staanden zandheuvel, tegen welks helling ik me even onder den top neerzette. In de schaduw zittend, tegen een donkeren achtergrond van blootgewaarde helmwortels, zou ik het vogeltje niet zoo in het oog vallen. Alleen het feit, dat ik me verwijderde, scheen het al gerust te stellen; toen ik eenmaal zat en in de richting van het

nest keek, zag ik het pleviertje er bij, ik zou haast zeggen, er op. Toen ik mijn kijker er op richtte, zag ik toch, dat het aldoor in beweging was. Ik wachtte dus een heel poos; de vogel bleef, waar hij was. Na een minuut of tien ging ik kijken. Hij had geen contact gemaakt, was niet op de eitjes geweest. Ik ging weer naar mijn hoogen observatiepost. Hetzelfde spel herhaalde zich, met hetzelfde resultaat. Uit de talloze voetprenten bleek, dat het vogeltje wel om de eieren heenliep.

Ik trok dus den eenen koperdraad zoover door den ring heen, dat ik verwachten mocht, dat het kleine ding in zijn kringloop er allicht op trappen of tegen aanloopen zou. En zoo kreeg ik het werkelijk op de plaat. Toen ik weer zat te kijken, zag ik het opeens verschrikt van het nest wegstuiven, om er dadelijk weer op toe te loopen. Ik ging kijken en de sluiters had zijn werk gedaan. Een omstandigheid, waarop ik niet gerekend had, was oorzaak, dat de kiek, hoewel niet waardeloos, toch niet voor reproductie geschikt was. In het gordijn van den sluiters, in weken niet gebruikt, waren kleine gaatjes gevallen, zoodat de plaat zwaar gesluiert was. Dit jaar — '19 — heb ik weer bij twee nesten van strandpleviertjes getracht de vogels, door het contact boven de eieren te leggen, zich zelf te laten fotografeeren, doch ze bleken er niet voor te vinden te zijn, hoe lang ik de camera ook liet staan.

Toen ik dus weer een legsel vond, moest de centraalsluiters met lange slang dan maar gebruikt worden. Zaterdag, 12 Juli, ging ik er op uit. Mijn kuil, op 3 M. afstands van het nest, had ik tevoren al gereed gemaakt. Veel tijd had dit niet geëischt. In 10 minuten had ik een gat gegraven, groot genoeg, om mij er in te kunnen bergen; op het strand haalde ik een armvol takken, die ik in de randen van het gat stak, naar boven naar elkaar toewijzende. Een massa blootgewaarde helmwortels vormde het dak en mijn loopgraaf was klaar. Ik had dus dien Zaterdagmorgen de camera maar te stellen, in mijn hol te kruipen en verder af te wachten. Ik had goeden moed: er stond spoor genoeg bij het nest en in de zandvlakte er naast had ik mijn slachtoffer bij mijn nadering zien wegschuiven.

Toch scheen het weer een „pech”-dag te zullen worden, nu en nog niet lang zat ik onder mijn looze bedekking, of het opname niet hebben. Een snelwerkende plaat, een lichtgekleurd vogeltje, het witte zand, het waren alle omstandigheden, die doen verwachten. Zoolang ik dus zelf niet al te nat werd, zou ik blijven zitten.

Het duurde niet zoo heel lang, of ik zag mijn pleviertje in

Foto J. Vijverberg.

DE STRANDPLEVIER.

AGAVE
AMERICANA.
De bloemstengel, geheel uitgegroeid, op 15 September, hoog 5.74 M.

Beider inzicht kunnen wij begrijpen, hoewel wij geenszins verhelen willen, dat wij ons gaarne onder de laatste scharen.

Ontkend kan zeker niet worden, dat een *Agave*, al is zij nog zoo mooi ontwikkeld, toch altijd een min of meer stijven indruk maakt. „Het lijkt wel of zij van geslagen ijzer is,” zei mij eenigen tijd geleden eens iemand; geheel ongelijk had hij niet, met dit verschil, dat een plant van ijzer reeds na een paar maanden gruwelijk gaat vervelen, wat een *Agave* nooit doet. Het is waar, haar bladeren zijn stijf en scherp gepunt, doch er ligt een eigenaardige gloed over, die bij een nadere beschouwing aangenaam aandoet.

Het geslacht *Agave*, dat voornamelijk in Mexico te huis behoort, is zeer uitgebreid en bevat tal van groote mooie sierplanten. Zij vormen in den regel een roset van lange, dikke, vleezige bladeren, die aan de randen met min of meer scherpe doorns bezet zijn en die gewoonlijk in een scherp harden punt eindigen. De kleur der bladeren is zeer verschillend en wisselt gewoonlijk met de soorten af. Die van de meest bekende soort, de *Agave americana*, is grijs groen, waardoor de plant bepaald een aangename indruk maakt. Ook die met goudbonte bladeren zijn zeer mooi. Snelle groeisters zijn de *Agaven* niet, wat niet wegneemt, dat zij, mits goed behandeld, na een twintigtal jaren een vrij groote afmeting kunnen bereiken. Het hierneven afgebeelde exemplaar had, voordat het begon te bloeien, zeker een doorsnede van meer dan drie meter en een hoogte, die niet veel minder zal geweest zijn. De bladeren staan dan stijf rechtop en vormen een bijna zuiver rond roset. Heeft een *Agave* eenmaal een vrij groote afmeting bereikt, dan kan zij jaren lang als het ware onveranderd blijven; zij wordt niet merkbaar groter, toch zal men kunnen waarnemen, dat zij voortdurend doorgroeit.

Opeens is het echter of de plant stil blijft staan en als het ware neiging toont om achteruit te gaan, de hartbladeren worden merkbaar kleiner en smaller, het lijkt wel of zij ziek is. Heeft dit ongeveer een jaar geduurd en brengt men de plant uit haar winterkwartier naar buiten, dan ziet men, dat de hartbladeren eenigszins uiteenwijken en een geelgroene kleur hebben aangenomen; men vreest dan, dat zij haar einde nadert. Dit laatste is inderdaad het geval, doch voordat zij sterft, wil zij nog hoogtij vieren; zij maakt aanstalten om te gaan bloeien. Al haar kracht zal zij aanwenden om haar reusachtige bloeiwijze tot ontwikkeling te brengen, doch heeft zij dit eenmaal gedaan, dan is zij uitgeput en gaat ook onherroepelijk dood.

Nu is een bloeiende *Agave* niet iets, dat men dagelijks te zien krijgt, het blijft steeds een betrekkelijke zeldzaamheid en zoo weinig komt het voor, dat deze plant dan ook in den volksmond de „Honderdjarige Aloë” wordt genoemd en ons werd dikwijls gevraagd of het nu heusch waar is, dat zij slechts één keer in de honderd jaren bloeit. Hiervan nu is natuurlijk niets aan, in haar

de zandvlakte heen en weer scharrelen, korte eindjes vooruitschieten en dan weer wat oppikken. Er ging echter een heele tijd voorbij, eer het zóo dicht in de nabijheid kwam, dat ik reden vond den gummibal in de hand te nemen. Het liep toen heen en weer langs den voet van den zandrug, tegen welks helling het nest lag. Zeker wist het nog, dat er iemand onder den helmrommel zat, want ik was er zonder hulp van een partner ingekropen, zoodat het kleine ding niemand had zien heengaan. Het liep dus over een afstand van een tiental meters heen en weer, al te lang naar mijn zin, zoodat de gummibal al weer aan mijn vingers ontgleden was. Eindelijk sloop het tusschen de helmsprietten door de helling op, behoedzaam, nu en dan stilstaand, luisterend, spiedend naar mijn ruige dakbedekking, weer terugkeerend om even later weer wat hooger op te klimmen. Ik zat doodstil, hield den adem in, den bal in de hand. Eindelijk, daar stond het bij het nest; nog eens gekeken, en daar zat het. Ik gaf het even den tijd, om wat rustig te worden en kneep toe.

De sluiters klapte en de vogel er vandoor. Ik kwam uit mijn gevangenis, schoof de chassis uit en pakte den boel maar in, want het regende nog steeds en het liep al tegen den avond.

Ik had niet veel verwachting van mijn opname, doch ditmaal viel het dan eens erg mee, wat een vogelfotograaf al heel zelden zeggen kan.

(Slot volgt).

J. VIJVERBERG.

AGAVE AMERICANA IN BLOEI.

ONDER onze belangwekkendste sierplanten nemen de *Agaven* een allereerste plaats in. Er zijn echte plantenliefhebbers, die niet van ze houden en andere, die met ze dweepen.

vaderland heeft zij zeker niet langer dan een jaar of tien noodig om tot bloeien te komen, maar in ons noordelijk, aan zon zoo arm klimaat, kan het tientallen jaren duren, voordat zij zoover is.

Is de plant eenmaal in het stadium van bloeien gekomen, dan is het een hoogst interessant gezicht om te zien hoe snel de reusachtige bloemstengel zich ontwikkelt en staat men verbaasd over de kracht, die de plant tentoonspreidt. Als voorbeeld hiervan kunnen wij enkele afmetingen opgeven van een *Agave americana*, die in 1899 in den Prinsentuin te Leeuwarden stond te bloeien en waarvan de heer K. Bosma, destijds opzichter der Gemeenteplantsoenen, de maten nauwkeurig opnam. Den 15en Mei toonde deze plant duidelijk neiging tot bloeien, zij had toen een middellijn van 3.25 M. en was, boven den kuip gemeten 2.35 M. hoog. Den 1en Juni was de bloemstengel reeds 2.76 M. hoog, den 8en Juni 3.18 M., den 15en Juni 3.55 M., den 22 Juni 4.13 M., den 29 en Juni 4.49 M., den 6en Juli 4.85 M., den 13en Juli 5.39 M., den 19en Juli 6 M., den 27en Juli 6.34 M., den 3en Augustus 6.37 M., en den 29en Augustus 6.55 M. Van half Mei tot einde Augustus ontwikkelde deze plant dus een bloemstengel van 4.20 M., lengte, die een doorsnede had van 16 cM., dus een omtrek van ruim 50 cM. Doch hierbij bleef het niet, want deze reusachtige bloemstengel vertakte zich ook en vormde op het uiteinde van iederen tak een reusachtig bloemscherm. Het hier bedoelde exemplaar begon zich op een hoogte van 3.55 M. te vertakken, deze onderste vertakking was de langste, 85 cM. lang; de 9e vertakking was nog 71 cM. lang en de 17de had nog een lengte van 52 cM.; hierna namen de vertakkingen sterk in lengte af, tot het bloemscherm van de 25ste bijna op den stengel zat. Aan het uiteinde van iedere vertakking bevond zich een bloemscherm. Het scherm op den 9den tak had een doorsnede van 40 cM. en telde 221 bloemen, dat van den 17en tak bevatte nog 158 bloemen. Iedere bloem op zich zelf was 13 cM. lang en had een omtrek van 4½ cM.; zij waren bekervormig en scheidden een groote hoeveelheid honig af. Wat een levenskracht moet een plant ontplooiën om in zóo'n korten tijd een dergelijke reusachtige bloeiwijze tot ontwikkeling te brengen. Is het dan wonder, dat zij gaandeweg als het ware geheel uitgeput geraakt? De bladeren, die, zooals op onderstaande afbeelding duidelijk te zien is, aanvankelijk nog dik zijn en krachtig rechtopstaan, worden als het ware uitgezogen, zij worden slap en rimpelig, hangen ten slotte machteloos bij de plant neer; alles wat zij bezaten, stonden zij ten behoeve van den bloei af en is deze ten einde, dan is de plant ook aan het einde van haar kracht; zij kan — ten minste hier in noordwestelijk Europa — geen zijnscheut meer vormen om voor haar voortbestaan te zorgen en gaat onherroepelijk dood. Rijpe vruchten met zaden vormt zij hier evenmin, doch in haar vaderland zal zij die zeker rijkelijk voortbrengen.

De hierneven gaande afbeeldingen zijn van een *Agave americana*, die eenige jaren geleden in den Hortus te Leiden bloeide; de eerste photo werd genomen den 15en Juli, de bloemstengel was toen 3.02 M. hoog, de tweede opname werd den 15en September gemaakt toen de stengel'n lengte van 5.74 M. bereikt had.

Een bloeiende *Agave americana* behoort ongetwijfeld tot een der interessantste verschijnselen in het plantenrijk; steeds zal zij de bewondering wekken van iederen meer dan oppervlakkigen plantenliefhebber en daarom is het dan ook van belang, dat men nooit verzuimt er melding van te maken, wanneer'n dergelijke plant hier of daar tot bloeien komt.

E. Th. W.

AGAVE AMERICANA.
De bloemstengel in ontwikkeling op 15 Juli, hoog 3.02 M.

DE SALA DELLA SEGNAURA IN HET VATICAAN, MET FRESCO'S VAN RAFAEL.

ROME, DE STAD DER PALEIZEN.

Qui miseranda videt veteris vestigia Roma,
Hic poterit merito dicece, Roma fuit.
Ast qui celsa nove spectat palatia Romae,
Hic poterit merito dicere, Roma viget.

DE lezer schrikt, hoop ik, niet van dit lange citaat in laat-potjes-latijn. De anonieme dichter wou maar zeggen, dat wanneer men den blik richtte op de jammerlijke bouwvallen der antieke stad, men zuchten moest: „hier heeft Rome gestaan”, maar wanneer men daarna de vele paleizen van Rome zag, vroolijk kon uitroepen: „hier leeft Rome.”

Het is wel merkwaardig en geheel te verklaren uit de geschiedenis der „Eeuwige Stad”, dat Rome, ’t welk nog zoo veel bezit uit haar vóór-christelijke geschiedenis, de eerste eeuwen der Christenheid, de eerste middeleeuwen ook, niets meer heeft uit de latere middeleeuwen, welke aan de vlucht der Pauzen naar Avignon voorafgingen. Er is inderdaad een korte tijd in Rome’s bestaan geweest, dat het den schijn had, alsof de „Eeuwige Stad” voor goed den weg was opgegaan van alle menselijke scheppingen. Maar toen de Pauzen en hun hof er waren teruggekeerd, braken voor Rome, na de geweldoverheersching der feudale baronnen, de eeuwen aan der Pauselijke nepoten. Met elke nieuwe familie, welke de bijzondere eer genoot uit haar midden een stedehouder Christi gekozen te zien, verrees in de stad een nog prachtiger en grootscher familie-paleis, dan die er al waren, en er buiten een heerlijker villa voor de zomermaanden. Dit kwam omdat de Pauzen, behalve al hun andere eigenschappen, ook heel-lieve ooms waren, die, wijl zij dan gewoonlijk zelf geen kinderen bezaten — ofschoon sommige pauzenkinderen in de geschiedenis van Italië een eigenaardige plaats bezitten — heel scheutig waren voor hun neven en nichten. Niet alle pauzen bezaten neven en nichten, of waren even goedgeefs. Maar deze negoten-begunstiging, welke met korter of langer tusschenpoozen nagenoeg vier eeuwen geduurd heeft, tot de Fransche revolutie, had tenminste voor, dat zij Rome moderniseerde, zoodat de oude stad vanzelf het voorkomen kreeg, dat zij grootendeels nog heden bezit.

Rome is dus de stad der paleizen, die echter met meer of minder pracht of soberheid, naar gelang hunner bouwmeesters en de eeuw van hun ontstaan, één familietrek gemeen hebben, welke niets te maken heeft met de neven van den Heiligen Vader, maar veel meer met den betrekkelijk korten tijd — vier eeuwen maar: en wat beteekenen vier eeuwen voor Rome? — waarin zij werden gebouwd; de renaissance, overgaande in den barokstijl.

Spreekt het niet vanzelf, dat wanneer de bezoeker van Rome

opziet naar de paleizen der stad, hij nergens langer, nergens nadenkender stil blijft staan dan voor het Vaticaan? Aan het Sint-Pietersplein steekt het hoog boven de ronding van Bernini’s zuilenhal uit, en het oog wordt daarbij vooral getrokken door die gesloten vensters op de tweede verdieping, waar achter, zegt men, de „Stedeouder Christi” gevangen zit. Hier geen noodzakelijkheid over aard en beteekenis dier gevangenschap uit te weiden. Ofschoon dan de „bisschop van Rome” veel meer behoorde te wonen in het paleis van Sint-Jan in Latheraan, het is een gewijde traditie, welke hem hier doet zetelen. Reeds aan het einde der vijfde eeuw bouwde bisschop Symmachus zich op dezen grond een woning, dicht aan het graf van Sint-Pieter, maar het moest vele eeuwen duren eér de Pauzen er iets meer bezaten dan een *piéd à terre*. Eerst in het midden der twaalfde eeuw schijnt er sprake te kunnen zijn van een paleis. Maar nog verlieden twee eeuwen, tot na de terugkomst uit Avignon, eer de Pauzen er duurzaam gelokt werden. Urbanus VI was de eerste paus, die uit een in het Vaticaan gehouden conclaaf te voorschijn kwam — 1378 — maar dit paleis dankte toch aan den anderhalve eeuw later heerschenden kerkvorst Nicolaas V zijn stichting als een der grootste paleizen der wereld. Men spreekt van elf duizend kamers, maar sinds de legende van de H. Ursula met haar zoogenaamde elf duizend maagden dit getal wat verdacht heeft gemaakt, kan men gerust aannemen, dat het Vaticaan een geringer getal ruimten telt, en toch een der grootste paleizen kan zijn, welke men kent.

Het is zeker, dat men in deze verzameling van paleizen, musea, kapellen, woningen, loopgangen, portalen, statietrappen, welke veel meer een verzameling paleizen vormen dan een enkele stichting, goed den weg moet kennen om er niet in te verdwalen. Zelfs Paus Pius IX was er nog aan bezig om het te vergrooten en aan te vullen, toen de omwenteling van 1870 zijn Heiligheid dit werk deed staken. Het zou ook inderdaad een kwalijk vol te houden legende zijn geweest als „de gevangene” van het Vaticaan den bouw zijner gevangenis had voortgezet. De grootste genie gewijd aan bouw en herbouw van het paleis, zonder dat er een schepping van is gekomen, welke waarlijk de beteekenis doet raden van dit kerkelijk centrum der Roomsche gemeenschap.

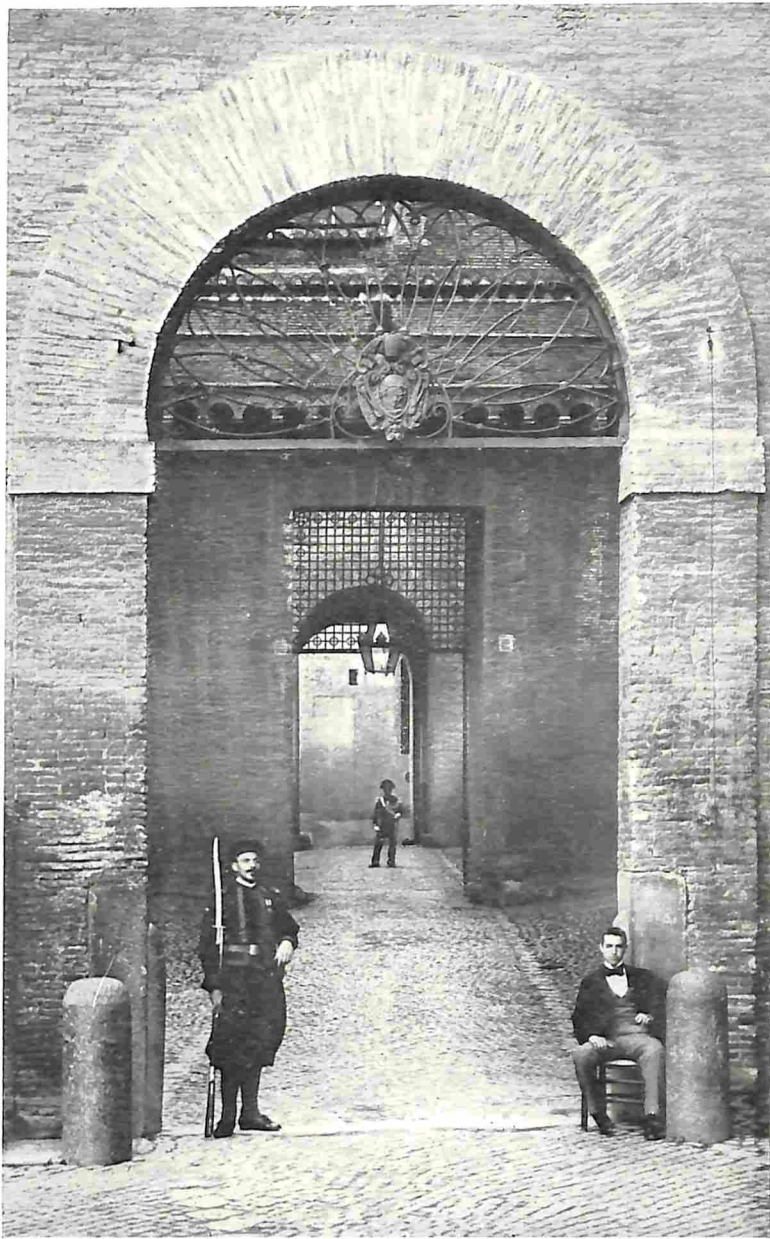
Er zouden boekdeelen over het Vaticaan zijn te schrijven en, wie weet, ze zijn misschien geschreven. Ik denk er niet aan er den lezer mee te bezwaren. Om te weten wat het Vaticaan is, moet men er vele malen in hebben rondgedwaald, niet enkel in zijn museums, maar ook door zijn gangen, zijn poorten, bewaakt door de Zwitsers in hun oude door Michel-Angiolo geteekend uniform,

die zoo gemoedelijk hun vaderlandsch krantje zitten te lezen, en de laksheid van hun wacht trachten te verbergen achter een goedige, maar boersche plompheid, waarmee zij met bulderende stem vragen waarheen men de schreden richt. Zij nemen genoeg met elke verklaring, indien men maar zegt, dat men een of anderen *monsignore* moet spreken. *Monsignore* Zus-ti, *monsignore* Zoo-ti: gij kunt niet van de brave Zwitsers verwachten, dat zij de namen van alle monsignoren, die in het Vaticaan wonen of er een functie bekleeden, uit het hoofd zouden kennen. Dus laten zij U maar gaan, wel wetende, dat wanneer gij te dicht in de nabijheid komt van de appartementen van den Heiligen Vader, een scherpzinniger wacht U nauwkeuriger het waarheen afvraagt.

Hier te kunnen dwalen naar de ingeving der ziel, alleen, ongedeerd door de vele bezoekers, dit zou een droom verwerkelijk zijn. Er is zooveel van de hoogste schoonheid uit het verleden te bewonderen, 't welk het menselijk denken en gevoelen van voorheen verklaart. De geweldige dichtergeesten der Renaissance: Rafael, Michel-Angiolo, Botticelli, Ghirlandajo en andere hebben in hun grootsche muurschilderingen zoo heerlijk verklaard hoe hun tijd stond tegenover het levensraadsel en het bevattelijk verleden der menselijke ziel, dat hun werk nu nog den aanschouwer slaat met verbazing over zulk een encyclopedisch weten, dat wellicht veel meer intuïtie was. Wanneer men bedenkt, dat bijvoorbeeld Rafaels muurschilderingen, ook in de zoogenaamde „Zaal der Onderteekening", het werk zijn van een vijf en twintig jarigen jongen man, dan erkent men, dat harmonie in compositie nooit hooger heeft kunnen reiken. De beroemde Sixtijsche kapel, ofschoon zij het werk bevat van de grootste schilders van Italië, Michel-Angiolo vooraan, die in zijn Laatste Oordeel ongetwijfeld een schildering heeft gegeven van overweldigenden aard, bezit bij verreweg niet dien adel des geestes. Toch zijn er in die bijzondere wereld, Rome, waarin de ziel van den denkenden mensch vanzelf vleugels aanschiet en opwaarts vliegt, weinig indrukwekkender oogenblikken dan een kerkdienst bij te wonen in de Sixtijsche kapel. Wanneer de hoge stemmen der Sixtijsche zangers het *Te deum* zingen, lieflijke stemmen, gedragen door de lieflijkste muziek, en het oog onderwijl dwaalt omhoog naar de indrukwekkende gewelf-schilderingen, in 't rond naar de schoone bijbelsche verbeeldingen, naar het eind der zaal, waar het, ondanks de verwoestingen van den tijd, nog ontzagwekkend „Laatste Oordeel" de ziel oproept, dan is het hem of heel zijn wezen welbehagen bevat in God en den mensch. Men gelooft te leven in een droom: enkel oog en oor om te innen, en mond om te uiten, glimlachend van dankbare overgaaf. Alleen in zulke oogenblikken leert men wat Rome voor de ziel kan zijn, en meent men, dat 't hier haar werkelijk vaderland is.

De Borgia-zalen in het Vaticaan zijn voor het publiek gesloten gebleven tot de laatste jaren voor den oorlog. Niemand weet te verklaren waarom den bezoekers van de Eeuwige Stad dit genot onthouden werd. Misschien was het omdat de Borgia-familie, pauselijk of niet, herinneringen heeft achtergelaten, welke haar noch het pauselijk bestuur tot eer verstreken, maar deze kleingeestige vrees voor een kleingeestig oordeel heeft niets anders bereikt dan dat er in Rome verhalen gingen over de pracht dezer zalen, welke op een teleurstelling uitliepen, toen een verlichter bestuur het verlot gaf haar open te stellen. Zij zijn ongetwijfeld vorstelijk. Zij zijn, wat nog beter is: even voornaam als schoon, maar wanneer men door deze ruimten dwaalt na het bezoek aan de „Zalen van Rafael", dan maken zij niet den indruk, dien men er van verwacht.

Onder de beroemde bibliotheken der wereld is waarschijnlijk de Vatikaansche de beroemdste, wijl er onder haar kostbaarheden iets bewaard wordt van de *missing link* tusschen de oude en de nieuwe wereld. De Alexandrijnsche bibliotheek der Oudheid was waarschijnlijk niet beroemder dan de Vatikaansche, en ofschoon de bibliotheken van Londen, Parijs en Duitschland schatten bevatten, welke niet voor die in het Vaticaan onderdoen, zij bezitten niet de wijding der plaats, waarop zij hier der studeerende menschheid ten dienste staan. De bibliotheek van het Vaticaan is echter veel meer een museum dan een gelezetheid om rustig neer te zitten „in een hoeksken met een boekken". Er zijn natuurlijk stille hoekjes, waar men dit wel kan, maar deze bezitten dan weer niets bijzonder Vatikaansch. Het Vatikaansche archief is zelfs nu nog vrij wel hermetisch gesloten. Gregorovius, de beroemde geschiedschrijver van het Middeleeuwsche Rome, was zich bewust, dat zijn werk de er aan toegekende waarde zou verliezen op het oogenblik, dat deze archieven toegankelijk zouden zijn, zooals het museum. Misschien worden zij zoo gesloten gehouden omdat men beschaamd is over de verwarring, welke er heerscht.

EEN DER INGANGEN VAN HET VATICAAAN MET WACHT DER ZWITSERS.

Het heeft wel bijna een eeuw gekost eer men van de Vatikaansche bibliotheek met al haar verborgen schatten een instituut had gemaakt, dat waarlijk aan het doel: vergemakkelijking der studie, beantwoordde. Het was er voorheen treurig mee gesteld, en dat de bibliotheek van het Vaticaan ook in de voorgaande eeuwen beroemd was, kwam meer door onverdiende faam dan door wel gestaafde feiten. Men wist dat zij wetenschappelijk een goudmijn was, maar zoo goed als niemand had haar systematisch ontgonnen. Nu behoort zij tot de kostbaarste geestelijke

DE BIBLIOTHEEK IN HET VATICAAAN.

HET SLOT VAN COMPIÈGNE.

LINKS DE FEESTZAAL RECHTS HOEKJE VAN DE AFGEBRANDE SLAAPKAMER VAN NAPOLEON I WAARUIT DE MEUBELN NOG TIJDIG GERED KONDEN WORDEN.

erfenis der wereld en de rijkdom harer oorspronkelijke handschriften spot met de verbeelding.

Zoo is het ook met het Vaticaanse museum van antieke kunst. Wie kent niet, bij naam althans, den Apollo van Belvedere? Wie niet den beroemden beeldgroep van Laokoon, welke voldoende was om Lessing tot een lijvige, heden misschien meer geprezen dan gelezen verhandeling over de schoonheid te bezielen? Reeds aan het begin der zestiende eeuw deed de kunstminnende paus Julius II door Bramante dien Belvedere aanleggen, welke aan het schoone beeld voor altijd zijn naam schonk. De „Apollo van Belvedere”, de „Venus van Milo”, broer en zuster: de familiegelijkenis is duidelijk. Zijn zij wezenlijk zoo schoon, die jonge man, die jonge vrouw? Zwijg, oneerbiedige vrager. Men discussieert niet over de schoonheid van de Venus van Milo, of den Apollo van Belvedere. Maar als er nog een levend mensch is tot wiens gemoed zij iets zeggen over schoonheid, dan mag men gelooven, dat die zelf een uitgegraven fossiel tot ziel heeft. Zij staat zoover van ons af, die schoonheid der oude wereld, dat wij haar slechts kunnen waardeeren, iets voor haar kunnen gevoelen, als ons gemoed zich neerlegt in het niet steeds zachte bed der kunsthistorie. Uit dit oogpunt beschouwd zijn dan deze antieke schoonheden de studie waard. Het ligt misschien aan het feit, dat zij ontrukt zijn aan hun tijd, overblijfsels van een leven, dat zij vergeefs trachten te verklaren, wanneer men het niet door geduldige boekstudie voor zich zelf heeft doen herleven, dat zij ons zoo koud laten. De eene bezoeker niettemin overstemt den andere door uitingen van een geestdrift, welke teveel op kouwe drukte lijken om niet het duidelijk kenmerk te dragen van zelfbedrog.

(Slot volgt).

MAURITS WAGENVOORT.

HET SLOT VAN COMPIÈGNE.

Een der vele historische kasteelen van Frankrijk, dit bij het bekoorlijk aan de Oise gelegen Compiègne, dat zeker wel een uitvoerige en rijk-geïllustreerde beschrijving in dit blad verdient. In dit nummer bepalen wij ons tot een kort artikel met slechts enkele afbeeldingen, toch iets van dit slot willende vertellen, nu een betreurenswaardige brand, die eenige vertrekken waaronder de slaapkamer van Napoleon I vernielde, eenige weken geleden weer eens de aandacht op dit bekende vorstenverblijf vestigde.

Het oorspronkelijke slot te Compiègne was gebouwd in de tweede helft der 14e eeuw door den Franschen koning Karel V; Frans I knapte het wat op en daarna hebben Lodewijk XIII en XIV er korter of langer tijd in verblijf gehouden. Dit oude gebouw is onder Lodewijk XV grootendeels afgebroken en vernieuwd naar het ontwerp van den bekenden architect Jacques Ange Gabriel, die voor een moeilijke taak stond, daar de koning tijdens de verbouwing het slot wilde blijven bewonen, en bovendien zijn bouwmeester geenszins de vrije hand liet: hij wilde er bij voorbeeld zijn „petits appartements” hebben. Zoo groeide uit het oude middeleeuwsche lustslot het kasteel in zijn tegenwoordige gedaante, dat dus een dergelijke, schoon niet geheel overeenkomende geschiedenis heeft als het slot van Versailles, het oude jachtslot van Lodewijk XIII, dat als opging, verdween, in de luisterrijke en uitgestrekte gebouwen, die Lodewijk XIV er omheen deed verrijzen.

Uitwendig vertoont het slot, het jongste der Fransche paleizen in den nieuw-klassieke stijl, de sobere lijnen, aan dezen bouw-

trant eigen. Vooral de ruim 40 M. lange galerij voor den ingang geven het een statig aanzien, dat aan deze zijde overeenkomst vertoont met het Palais Royal te Parijs.

Het inwendige bevat rijkgesierde vertrekken; door pracht munt vooral uit de „Galerie des fêtes”, met meer dan twintig vensters uitzijende in het park; deze zaal, in den Empire-stijl gehouden en hierboven afgebeeld, werd gebouwd in de plaats van de „petits appartements” van Lodewijk XV, door Napoleon I, die ook de rest van het kasteel deed restaureren. Het herbergde talrijke kunstschaten, schilderijen, gobelins, beeldhouwwerken, kostbare meubelen enz., die eenige jaren geleden, tijdens het bombardement door de Duitschers, naar elders zijn overgebracht en grootendeels nog niet teruggevoerd waren, zoodat ze gelukkig niet door den brand schade konden lijden. De in de slaapkamer van Napoleon I aanwezige meubelen heeft men nog bijtijds in veiligheid weten te brengen.

Na Lodewijk XV heeft Maria Antoinette in het slot verblijf gehouden; Maria Louise, de tweede vrouw van Napoleon I, woonde er in den korten tijd, dat zij keizerin van Frankrijk was, en haar zoon, het „arendsjong”, de koning van Rome, bracht er zijn eerste levensdagen door. Karel X gebruikte het als jachtslot, evenals Napoleon III, die er bovendien schitterende feesten aanrichtte. Wel een gebouw dus, dat historische herinneringen oproept!

Het prachtige slotpark verkreeg grootendeels onder Napoleon I zijn tegenwoordig aanzien. Van 1810 dagteekent de breede, onafzienbare, met tal van beelden versierde hoofdlaan, en het zoo-genaamde groote berceau, voor Maria Louise aangelegd om haar aan de tuinen van Schönbrunn te herinneren, waarvan evenwel nog slechts een gedeelte over is.

Aan het park grenst het bekende uitgestrekte woud van Compiègne, dat steeds een uitverkoren jachtterrein voor de Fransche staatshoofden is geweest.

Tijdens de revolutie was het slot „prytanaeum”, d.w.z. een gebouw waar verdienstelijke burgers worden gehuisvest en op staatskosten onderhouden. Wat later is er een school voor kunstnijverheid in gevestigd geweest.

Gedurende een groot deel van den wereldoorlog was het slot van Compiègne de zetel van het Fransche hoofdkwartier.

VERBETERING.

In No. 51 van 20 December 1919 „Het Huis te Werve” blz. 604, 1e kolom regel 16 van boven, staat: midden oechtte. Men leze: „midden oechste” (oogsttijd: Augustus).

2e kolom regel 11 van boven staat: In 1734 werd het huis bewoond door Mr. Jacob Stas van Halewijn, die eerst gehuwd was met enz. Men leze: „Mr. Jacob Stas van Halewijn, die eerst gehuwd was met Maria Emilia de la Rivière, welke laatste in tweede huwelijk in den echt trad met Anthony Levijn van Pabst, majoor van de carabinieri van den Prins van Oranje”.

2e kolom, regel 23 van boven, staat: en mochten brieven van 12 Juni 1753. Men leze: „en mochten zij drie koppels broedende zwanen houden, zooals blijkt uit leenbrieven van 12 Juni 1753”.

2^e kolom regel 33 staat: de stadhouder de leenen enz. Men leze: „de stadhouder der leenen van het huis te Werve vóór 1672, namens François van Werve, Domheer van Oud Munster te Utrecht, het toen reeds als onsterfelijk leen verlijd heeft”, enz.